

Tlačová správa
Bratislava, 25.04.2022

Výsledky výskumu úrovni kľúčových zručností učiteľov

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (ďalej NÚCEM) realizuje od roku 2018 národný projekt Medzinárodné hodnotenie kľúčových kompetencií dospelých (ďalej PIAAC) spolufinancovaný zo zdrojov EÚ, ktorého súčasťou je aj výskum kľúčových kompetencií odborných a pedagogických zamestnancov (ďalej učiteľov) na Slovensku. Na realizáciu projektu využíva NÚCEM elektronický testovací nástroj OECD *Vzdelávanie a zručnosti online* (PIAAC online), ktorý sleduje úrovne kognitívnych i nekognitívnych zručností učiteľov využívaných v pracovnom a osobnom živote. Význam výskumu spočíva v poskytnutí komplexnejšieho obrazu o predpokladoch a dispozíciách slovenských učiteliek a učiteľov na kvalitné a efektívne vykonávanie ich práce.

Jedným zo zámerov výskumu bolo porovnať kognitívne zručnosti učiteľov vyššieho stredného vzdelávania (ďalej učiteľia zo SŠ) s učiteľmi nižšieho stredného vzdelávania (ďalej učiteľia zo ZŠ) vo veku do 65 rokov v troch základných gramotnostiach – v čitateľskej gramotnosti, matematickej gramotnosti a v riešení problémov s využitím informačno-komunikačných technológií (ďalej IKT). Ďalším cieľom bolo zistiť nekognitívne zručnosti, ako sú osobnostné charakteristiky učiteľov (Big five dimenzie), profily pracovných záujmov (RIASEC), vyučovacie metódy, spokojnosť so životom, zdravie a psychická pohoda. Získané výsledky poskytujú podklad k **odporúčaniam pre MŠVVaŠ SR a pre poskytovateľov kontinuálneho vzdelávania učiteľov na zabezpečenie kvalitnejšieho a efektívnejšieho vzdelávania** v rámci ich celoživotného profesijného rozvoja.

Do výskumu sa postupne v troch vlnách (v rokoch 2018 – 2020) zapojilo dovedna 2 016 učiteľov, z ktorých tvorili 52 % učiteľia zo SŠ a 48 % učiteľia zo ZŠ. Priemerný vek účastníkov bol 43,5 roka a pomer mužov a žien predstavoval 22 % k 78 %. Účasť v projekte bola dobrovoľná a finančne ohodnotená.

Výsledky výskumu učiteľov

Výsledky výskumu naznačujú **vysoké kognitívne skóre zapojených učiteľov**. V porovnaní s vysokoškolsky vzdelanou populáciou skúmanou v 1. cykle PIAAC z roku 2012 dosiahli **účastníci výskumu vo všetkých kognitívnych zručnostiach vyššie skóre**, čo platí aj pre ženy, aj pre mužov. Významné **rozdiele** podľa typu škôl sa ukázali **v prospech učiteľov z gymnázií** (ďalej GYM), ktorí mali vo všetkých troch gramotnostiach významne lepšie skóre ako učiteľia zo ZŠ a SOŠ. Daný výsledok by mohli vysvetliť nasledujúce skutočnosti. Študenti z GYM sa hlásia na vysoké školy (vo väčšej miere ako študenti zo SOŠ), s tým sa spájajú aj vyššie intelektuálne nároky kladené na učiteľov z GYM z hľadiska prípravy študentov oproti učiteľom zo SOŠ a ZŠ. Mohlo by ísť o vyššie akademické ambície učiteľov z gymnázií, ktorí mali vyšší podiel VŠ vzdelania III. stupňa oproti učiteľom zo SOŠ a ZŠ. Z hľadiska veku sa v matematickej gramotnosti nepreukázali žiadne významné rozdiely medzi najmladšími a najstaršími učiteľmi. Tento výsledok môže súvisieť s nízkou mierou medzigeneračnej akcelerácie, ako aj so **znížením kvality vyučovania matematiky**. Pre Slovenskú republiku z toho vyplýva potreba zvyšovania kvality vyučovania matematiky, ako aj potreba zvyšovania kvality a spoločenského statusu učiteľov.

Z hľadiska osobnostných charakteristík boli u učiteľov najviac preferované **organizovanosť, sebakontrola, usilovnosť** (ambicióznosť) patriace pod dimenziu *svedomitosť*. Ďalej to bola **rozhodnosť** patriaca pod dimenziu *extroverzia* a **spolupráca** spadajúca pod dimenziu *ochota*. Tieto charakteristiky sú dôležité, pretože sú úzko späté s **odolnosťou**, resp. **schopnosťou zvládvať náročné situácie a podmienky**. Štatistické **rozdiele** boli zaznamenané v osobnostných dimenziách *ochota*, ktorá bola **vyššia u učiteľov zo ZŠ**

a **otvorenosť novým výzvam**, ktorá bola viac preferovaná učiteľmi z GYM a SOŠ oproti ich kolegom zo ZŠ. Zároveň sa zistilo, že vekom stúpa dimenzia *svedomitosti*. Pre mladších učiteľov bolo dôležité byť asertívnejší (dimenzia *extroverzia*). Podľa pohlavia ženy viac ako muži preferovali *svedomitosť* a muži zase viac ako ženy preferovali *otvorenosť novým výzvam*, ako aj *emocionálnu vyrovnanosť*. Analýzy ukázali, že **osobnostné charakteristiky zohrávajú významnú rolu aj v súvislosti s kognitívnymi zručnosťami učiteľov (bez rozdielu typu škôl)**. Pozitívne korelácie kognitívnych zručností a osobnostných črt *intelektuálnosť* a *zvedavosť* sú v súlade s výsledkami existujúcich štúdií (Von Stumm a Ackerman, 2013). Zároveň sa ukázalo, že aj *svedomitosť* sa spájala s vyšším skóre v matematickej gramotnosti učiteľov, pričom výskum uvádza, že *svedomitosť* sa spája s motiváciou dosiahnuť cieľ (Mirković et al., 2020). Motivácia dosiahnuť cieľ je dôležitá, lebo prispieva k napredovaniu v osobnej, pracovnej a sociálnej rovine ľudí a spája sa so stanovením si vysokých výkonových štandardov.

Z hľadiska profilov pracovných záujmov RIASEC bol u všetkých učiteľov **v najväčšej miere zastúpený profil Sociálni**, ktorý je spätý so sociálnou interakciou, ako napr. vzdelávacie a školiace činnosti a zároveň korešponduje s učiteľskou profesiou. **Najmenej bol preferovaný profil Realisti**, ktorý zahrňuje manipuláciu s predmetmi, technické a manuálne činnosti. Profil **Realisti** viac preferovali učiteľia zo SOŠ oproti ostatným učiteľom, čo pravdepodobne súvisí s ich odborným zameraním. **K profilu Realisti mali bližšie učiteľia muži oproti ženám. U žien prevládali profily Sociálni, Umeľci a Podnikavci**, aj v iných výskumoch bežnej populácie ženy viac preferujú umelecké a sociálne činnosti.

Výskum sa v oblasti nekognitívnych zručností zameriaval aj na mieru hľadania si novej práce, zhodu medzi pracovnými záujmami s povoláním, sledoval záujem a prekážky v ďalšom vzdelávaní, vyučovacie metódy či spôsoby hodnotenia žiakov, skúmal aj zdravie a psychickú pohodu učiteľov.

Odporúčania pre poskytovateľov ďalšieho vzdelávania

Prioritou by malo byť **rozvíjanie kognitívnych zručností učiteľov, ku ktorým zaraďujeme čitateľské a matematické zručnosti** tvoriace základ pre analytické a kritické myslenie, posudzovanie hodnovernosti informácií a ich spracovávanie z rôznych zdrojov či strategické metódy riešenia problémov. Podpora kognitívnych zručností v príprave a vzdelávaní budúcich učiteľov by mala byť spojená **s rozvojom osobnostných dimenzií** ako *otvorenosť novým výzvam*, *svedomitosť*, *emočná vyrovnanosť*, *ochota*, ktoré sa pozitívne spájajú s používaním efektívnych inovatívnych vyučovacích metód a majú pozitívny dopad na výkon žiakov. Ďalšou **prioritou by mala byť podpora kontinuálneho vzdelávania** v efektívnom využívaní IKT vo vyučovacom procese, ďalej **rozvíjanie medzipredmetových zručností a iných foriem kontinuálneho vzdelávania**, ako napr. relevantné kurzy, semináre, konferencie či vzdelávanie medzi učiteľmi navzájom (koučing a mentoring), ktoré majú podľa štúdie TALIS (2020) pozitívne dopady na používanie inovatívnych vyučovacích metód.

Ako najväčšie prekážky v ďalšom vzdelávaní naši učiteľia najčastejšie uvádzali cenu, rozvrh, absenciu vhodnej ponuky a stimulov na účasť, preto by **podpora kontinuálneho vzdelávania mala smerovať aj k zvýšeniu atraktivity a dostupnosti samotného vzdelávania učiteľov. Perspektívnou prioritou by malo byť aj zvýšenie atraktivity a statusu učiteľského povolania**. Výskum jednoznačne preukázal, že sú to najmä mladí učiteľia zo ZŠ a SŠ a muži, ktorí prejavovali najväčší záujem o zmenu povolania (takmer polovica učiteľov do veku 35 rokov podnikala aktívne kroky v hľadaní si novej práce). **Zvýšenie podielu mužov by malo pozitívny vplyv aj na variabilitu osobnostných charakteristík (zvedavosť, intelektuálnosť a vyrovnanosť) a zvýšil by sa aj podiel profilu pracovných záujmov Realisti**.

Ďalším faktorom, na ktorý upriamujeme pozornosť, je aj **nízka mzda**, ktorá zohráva úlohu pri zvýšenom záujme hľadať si nové zamestnanie, najmä ak je mzda výrazne nižšia, ako je priemerná mzda vysokoškolsky vzdelaných ľudí v danom okrese. **Zo strany vedenia školy treba podporiť odolnosť voči stresu (rezilienciu) a psychickú pohodu učiteľov.** Pevné zdravie a psychická pohoda učiteľov môžu pozitívne ovplyvniť aj akademické výsledky žiakov. V našom výskume sa ukázalo, že iba tretina učiteľov je veľmi spokojná so svojím životom, preto by téma zdravia a psychickej pohody mala rezonovať pri formulovaní cieľov zameraných na pomoc našim učiteľkám a učiteľom k efektívnejšej práci zodpovedajúcej potrebám 21. storočia.

Celú správu z výskumu nájdete [TU](#).